

ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าการแสดงธรรมพื้นเมืองแก่ผู้ป่วยระยะวิกฤต

THE ANALYTICAL STUDY OF THE DHAMMA GIVING VALUE FOR CRITICALLY ILL PATIENTS

พระเอกพล ชุตินธโร (มุลโลก)

นิสิตปริญญาโท สาขาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

บทคัดย่อ

การศึกษาวិเคราะห์คุณค่าการแสดงธรรมพื้นเมืองแก่ผู้ป่วยระยะวิกฤต มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1. เพื่อศึกษาภาวะก่อนตายของผู้ป่วยระยะวิกฤต 2. เพื่อศึกษาการแสดงธรรมพื้นเมืองแก่ผู้ป่วยระยะวิกฤตในล้านนา 3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของการแสดงธรรมพื้นเมืองแก่ผู้ป่วยระยะวิกฤตในล้านนา ผลการศึกษาพบว่า ผู้ป่วยเมื่อใกล้ตาย กระแสจิตจะบริสุทธิ์หรือเศร้าหมองก็ตาม แล้วแต่กรรมที่จะส่งผลต่อจากอาภรณ์ที่มีกรรม กรรมนิมิต คตินิมิต เหล่านั้นมาปรากฏแล้ว อาศัยอาภรณ์ที่ปรากฏตามอาการนั้นๆ นั้นเอง กระแสจิตจะบริสุทธิ์หรือเศร้าหมองก็ตาม แล้วแต่กรรมที่จะส่งผล และมีอาการเป็นไปคล้ายกับนอนไปในภพชาติที่จะพึงเกิดขึ้นแล้วแต่ภพชาติที่จะได้ไปเกิดนั้นๆ ย่อมเกิดขึ้นเนื่องๆ เป็นส่วนมาก อุปมาเหมือนกระแสจิตของผู้ที่กำลังผูกพันอยู่กับการเล่น หรือกำลังดื่มหรสพ เช่น กำลังเล่นไพ่ เล่นหมากรุก หรือกำลังฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์เหล่านี้ ด้วยจิตใจอันจดจ่ออยู่กับภาพหรือเสียงที่ปรากฏอยู่เฉพาะหน้า หาได้คิดนึกไปในเรื่องราวอย่างอื่นไม่ แม้ว่าจะมีคนมาพูดจาไต่ถาม หรือใช้สอยบ้าง ก็ไม่ได้สนใจ สักแต่พูดไป ทำไปอย่างนั้นเอง ส่วนจิตใจหาได้เลิกละติดตามอาภรณ์ที่ตนสนใจต่อไปไม่ คงจดจ่ออยู่กับภาพที่ดูหรือเสียงที่กำลังฟังเท่านั้น อุปมานี้ฉันใด การแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยระยะวิกฤตในล้านนาเป็นความเชื่อเป็นพิธีกรรมที่ชาวล้านนาสืบกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ โดยมีรูปแบบ เริ่มตั้งแต่ การไหว้พระ การสมาทานศีล และการแสดงธรรมแก่ผู้ป่วย โดยการแสดงธรรมนั้น จะอาราธนาพระสงฆ์มาแสดงธรรมเป็นทำนองแบบล้านนา หรือเรียกว่าทำนองธรรมวัตร ธรรมที่พระสงฆ์ใช้แสดงนั้นเป็นธรรมที่เขียนในใบลานที่นักปราชญ์ผู้รู้ได้รจนาแต่งขึ้น เรียกว่าธรรมมหาวิปาก ซึ่งเนื้อธรรมมหาวิปากนั้น ได้กล่าวถึง เรื่องการให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา และการแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยในล้านนา เป็นคติความเชื่อที่สืบกันมาช้านาน โดยมีความเชื่อที่ส่งผลหลายด้าน (1) ด้านจิตใจ (2) ด้านวัฒนธรรม (3) ด้านสังคม จากการวิจัยสรุปว่า คุณค่าด้านจิตใจนั้นผู้ป่วยผู้ได้ฟังธรรมบางคนอาการดีขึ้นบางคนตาย บางรายที่ตายนั้นเชื่อกันว่าผู้ที่ตายไปแล้ว ถ้าได้ฟังธรรมอันศักดิ์แห่งการฟังธรรม จะนำไปเกิดบนสวรรค์ชั้นฟ้า จะไปเกิดในสุคติภพ ส่วนบางรายที่อาการป่วยดีขึ้นนั้น ด้านจิตใจก็จะเป็นที่จิตอันเป็นกุศลกว่าเดิม จากก่อนป่วยอาจจะทำบาปอกุศลไว้มาก ก็กลับตัวกลับใจหันหน้าเข้าวัด ให้ทาน รักษาศีล ภาวนามากขึ้น ส่วนจิตใจของญาติผู้ป่วยหากผู้ป่วยตายทางญาติพี่น้องก็สบายใจว่าผู้ตายไปสู่สุคติด้วยอันสัจการได้ฟังธรรมก่อนตาย ส่วนญาติของผู้ป่วยที่อาการดีขึ้น ก็เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนามากขึ้น คุณค่าด้านวัฒนธรรมการแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยในล้านนา ส่งผลต่อทางด้านวัฒนธรรมจารีต เพราะการแสดงธรรมการนำเอาคำสอนพระพุทธศาสนามาแผ่แพร่ ผู้คนเกิดความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามากขึ้นกว่าเดิม จากบางคนไม่เคยสร้างกุศลกรรมหันมาสร้างกุศลกรรม ด้านสังคม การแสดงธรรมพื้นเมืองแก่ผู้ป่วยนั้นทำให้คนมีความกตัญญูรู้คุณ ต่อพ่อแม่และผู้มีพระคุณ และทำให้คนมีคุณธรรมจริยธรรม สังคมมีความสงบขึ้น

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the premature death of crisis patients, 2) to study the native preachment to crisis patients in Lanna, and 3) to analyze the value of native preachment to crisis patients in Lanna. It was found that patients who are near death, telepathy will be pure or sad it depends on the Kamma that effects of emotions with Kamma, Kamma-Nimita and Gati-Nimita of those appeared by residing the emotion that appears. The telepathy will be pure or sad it depends on the Kamma that effects and the symptoms are similar to lead in the world that will happen to the world that will be born and the most frequent occurrence. The metaphor likes the telepathy of those who are bound to the play or watching the entertainment such as playing cards, the chess, or listening to the radio, watching the television with the mind is focused on the image or sound that appears offhand, do not think about other things. Even if people come to talk and ask or employ, do not care to say only. The mind does not quit that follows the emotions of self-interest, concentrates on the visuals or sounds that are being heard as the metaphor. The preachment to crisis patients in Lanna is the belief and rite that Lanna people inherited from the ancestors there are patterns by beginning to pay respect to the Buddha, Arāḍhanā Tisarana Pañcasila or request for the three refuges and the preachment to the patients by the sermon that will invite the Buddhist monk for preaching in Lanna style or that is called “Dhammawatra Style”, Dhamma that Buddhist monk preach those are Dhamma that wrote in the palm leaves who the savants or knowledgeable people composed, it is called “Dhammamahāvīpāka” in the content of Dhammamahāvīpāka mentioned about giving alms or Dāna, observing the precepts and practicing the Dhamm or Bhāvanā. The preachment to patients in Lanna is the belief that has long been inherited and affected many aspects as follows: (1) Mental, (2) Cultural, (3) Social. The research concluded that the mental value who listened to preach it appears that some people get better, some die. Some of the dead are believed to have died if they listen to the Dhamma and the virtue of listening to the Dhamma, they will be born in heaven, to be born in happiness. Some patients who are better. The mind is a more charitable spirit than before sickness may be very sinful they turned back to the temple, giving alms, observing the precepts and practicing the Dhamma more and more. The mind of the relatives of the patients if they die, they will be relieved that the deceased person has gone to happiness by the virtue of listening to the Dhamma before death. The Relatives of patients who get better they have more belief in Buddhism. The cultural value of preachment to patients in Lanna effects to conservative culture. Because the preachment has brought the Buddhist teachings spread. People are more understanding of Buddhist teachings than ever that some people have never made good deeds then they turned to make good deeds in social. The native preachment to the patients that make them to be grateful to parents and benefactors along with make people have the ethics and the society is calm.

บทนำ

คำว่า จิต ตามหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึง สภาพรู้ อารมณ์รู้ลักษณะรู้แจ้งอารมณ์ เป็นใหญ่เป็นประธานในการรู้แจ้งอารมณ์ และคำว่า จิตนี้ยังมีชื่อที่ใช้แทนคำว่าจิตในบางแห่งอีกมาก เช่น ใจ มโน มานัส ปันธุระ หทัย วิญญาณวิญญาณขันธ์ มนายนตะ เป็นต้น ในชีวิตประจำวันของเรา จะทราบได้ว่าผู้ที่ยังไม่ตายมีชีวิตอยู่ เป็นผู้ที่มีจิตเกิดดับต่อเนื่องไปจนกว่าจะตาย ฉะนั้น จิตคือ สภาพรู้ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ พระพุทธเจ้าแสดง ความจริงเกี่ยวกับจิต ไว้มากกว่าใครในโลกนี้หรือโลกไหน หากใครมีโอกาสสดับดับ รับฟัง ด้วยความเอาใจใส่แม้เพียงเบื้องต้น ก็สามารถถอนความยึดมั่นเห็นผิด ว่าจิตเป็นตัว เป็นตนเสียได้ ทำลายความเชื่อ ตามอัตโนมัตติว่า ‘จิตเรา’ กับที่เป็นกาย รวมทั้งจะไม่มองว่ามีวิญญาณอมตะ ‘ดวงเดียวกัน’ กับที่เป็นอยู่ซึ่งแสงสว่าง ใหม่ไปเรื่อย ขจัดแนวโน้มที่จะทีกักว่า วิญญาณทั้งหลายกำลังฟอกตนเอง พัฒนาดตนเองจากสภาพหยาบ ไปสู่ ละเอียดแล้วจะเข้าถึงภาวะสุดท้ายอันบริสุทธิ์ขั้นขั้นได้เอง เพราะพระพุทธองค์แสดงไว้ชัดว่า จะยุติการสืบเนื่อง ของจิตก็ด้วยการรื้อถอนรากและโครงสร้างภพชาติ อันได้แก่ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน เสียเท่านั้น ถ้าไม่ฝีกมองกายใจ ตามหลักสติปัฏฐาน 4 จนละวางความยึดมั่นถือมั่นและความไม่รู้ระดับรากเสียได้ ก็ไม่มีวันพ้นทุกข์ด้วยวิธีอื่นใดเลย ทั้งสิ้น (ดังตฤณ, 2545 : 240)

การรักษาจิตจึงสำคัญนักโดยเฉพาะจิตของคนใกล้ตายเพราะจิตดวงสุดท้าย เป็นเครื่องชี้วัดไปสู่สุขคติหรือ ทุกคติดังพุทธสุภาษิตที่ว่า “เมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว ทุกคติเป็นอันต้องหวัง เมื่อจิตไม่เศร้าหมองแล้วสุคติเป็นอันหวังได้ ในครั้งพุทธกาล มีเรื่องเกี่ยวกับผู้ป่วยชั้นวิกฤตไว้ดังนี้ ในพระนครสาวัตถี มีธรรมมิกอุบาสก คนหนึ่งมีธิดา 7 คน ซึ่งทั้ง บุตรและธิดาก็ชอบให้ทานเป็นประจำ อยู่มาวันหนึ่งธรรมมิกอุบาสกได้ป่วยลง ธรรมมิกอุบาสกจึงอยากจะทำสังฆทาน จึงส่งสาส์นไปยังสำนักของพระศาสดาเพื่อขอพระศาสดาส่งพระสาวกมาแสดงธรรมให้ตนฟัง เมื่อสาส์นถึงสำนักพระ ศาสดาจึงส่งพระสาวกมาแสดงธรรมที่บ้านของธรรมมิกอุบาสก เมื่อพระสาวกมาถึงธรรมมิกอุบาสกจึงอาราธนา พระสาวกแสดงธรรม พระสาวกแสดงจึงแสดงธรรมสติปัฏฐานให้ธรรมมิกอุบาสกฟัง หลังจากธรรมมิกอุบาสกได้ฟัง ธรรมจากพระสาวกแล้วเมื่อถึงกาลตายลงก็ไปเกิดสวรรค์ชั้นดุสิต มีนางเทพอัปสรพันหนึ่ง แวดล้อมวิมานแก้ว ประมาณ 25 โยชน์ได้ปรากฏคอยรอรับธรรมมิกอุบาสกนั้น (ขุ.ธ.(ไทย) 25/11/29) ในทางเหนือมีพิธีกรรมการแสดง ธรรมให้ผู้ป่วยชั้นวิกฤตหมายถึง ผู้ป่วยที่มีจิตใกล้ตายธรรมที่นำมาแสดงเป็นธรรมพื้นเมืองเหนือเรื่อง มหาวิบาก ใน เนื้อธรรมกล่าวถึง ศิล สมาธิปัญญา ซึ่งชาวล้านนามีคติความเชื่อว่าหากผู้ป่วยได้ฟังธรรมเรื่องมหาวิบากแล้ว ผู้ป่วยจะ ไปสู่สุคติภพซึ่งพิธีกรรมความเรื่องการแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยชั้นวิกฤตนี้ มีมาเป็นเวลาช้านานและยังคงสืบมาให้เห็น จนถึงปัจจุบัน ในขั้นตอนการแสดงธรรมนั้น จะนิมนต์พระมาที่บ้านผู้ป่วยหรืออาจเป็นเป็นที่โรงพยาบาลโดยลำดับ ขั้นตอนขั้นจะมีการไหว้พระรับศีล 5 แล้วจะมีการอาราธนาธรรม พระสงฆ์จะแสดงธรรมเป็นทำนองแบบธรรมวาทน์ ล้านนา หลังจากพระสงฆ์แสดงธรรมเสร็จ ถวายไทยทาน พระสงฆ์ให้พระสงฆ์ให้พรผูกข้อมือเป็นพิธีเบื้องต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะก่อนตายของผู้ป่วยระยะวิกฤต
2. เพื่อศึกษาการแสดงธรรมพื้นเมืองแก่ผู้ป่วยระยะวิกฤตในล้านนา
3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของการแสดงธรรมพื้นเมืองแก่ผู้ป่วยระยะวิกฤตในล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เอกสารหลักที่ใช้คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามกรอบของการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก รวมถึงอรรถกถาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจิตก่อนตาย จิตหลังความตาย ด้านความหมาย สาเหตุ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พร้อมทั้งศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและตำราทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง
2. รวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ คือ ส่วนที่เป็นงานนิพนธ์ทั่ว ๆ ไป รวมทั้งเอกสาร งานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับวิจัยนี้ และสัมภาษณ์คนพื้นเมือง
3. นำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเขียนงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ ที่ตั้งไว้ โดยปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วปรับปรุงแก้ไขเพื่อความถูกต้อง
4. เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการวิจัย

ผลการศึกษา

คุณค่าด้านจิตใจ จิตใจถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะจิตใจว่าถ้าจิตใจดี ทุกอย่างก็จะดีตาม ในการที่เราเป็นเราอยู่ในทุกวันนี้สิ่งที่ประกอบกันเป็นเรานอกเหนือจากร่างกาย แล้ว ยังมีสิ่งสำคัญที่สุดคือ จิต จิตใจนั้นแตกต่างกันในแต่ละบุคคลอย่างสิ้นเชิงแต่ในความ เป็นจริงนั้น จิตทุก ๆ ดวง มีสถานะเหมือนกันหมดคือ " จิตที่ประภัสสร " คือ จิตที่ปราศจากกิเลส สะอาดบริสุทธิ์ งดงาม แต่ เมื่อมีสิ่งเร้า แรงกระตุ้น จะด้วย กิเลส จะด้วยสัญชาตญาณธรรมชาติ ก็ตามก็เป็นตัวพอกย้อมให้จิตใจของเราปนเปื้อนหม่นหมอง ทุกข์ใจ ทั้งๆที่ในความเป็นจริงแล้ว สรรพสัตว์ทั้งหลาย ล้วนแล้วแต่มีของวิเศษ และ งดงามอยู่กับตัวเองอยู่แล้วแท้ ๆ

จิตใจทุกดวง มีการเกิดดับอยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าจิตได้สัมผัสสิ่งที่ดีงาม (กุศลกรรม) ไว้มาก จิตดวงนั้นก็จะเป็นที่ดี แต่ถ้าจิตดวงนั้นสัมผัสสิ่งไม่ดีไว้มาก (อกุศลกรรม) ก็จะเป็นที่ไม่ดี ได้มีอบายภูมิ เป็นต้น การที่จิตจะไปเกิดที่ใดนั้นต้องหมั่นสั่งสมกรรมดี หมั่นฝึกจิตด้วยการรับฟังรับรู้สิ่งที่ดี เช่นการฟังธรรม การปฏิบัติธรรม เป็นต้น ดังนั้นการแสดงผลธรรมให้แก่ผู้ว่ระยะวัยในสังคมล้านนาจึงถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามากมาย เพราะความในเนื้อ ธรรมมหาวิปากที่ชี้แสดงให้เห็นผู้ว่ระยะวัยนั้นได้กล่าวถึง หลักธรรมคำสอน ทาน ศีล และภาวนา ไว้ชัดเจน จึงมีผลต่อทั้งจิตใจผู้ว่ระยะวัยและญาติของผู้ว่ระยะวัย และผู้ร่วมงานและผู้ฟังได้เข้าใจหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามากขึ้น และอีกนัยหนึ่งผู้ว่ระยะวัยผู้ว่ระยะวัยและผู้ว่ระยะวัย

คุณค่าด้านวัฒนธรรม ชาวล้านนานิยมฟังธรรมเทศนาเพื่อพัฒนาสติปัญญาและจิตใจให้เกิดความศรัทธาในพระรัตนตรัยและต้องการนำเนื้อหาสาระธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน บางคนตั้งใจฟังจนสามารถจดจำเนื้อหาสาระได้อย่างแม่นยำ เมื่อกลับบ้านมักนำไปบอกเล่าให้ลูกหลานฟัง บางคนจดจำได้กระพือกระแท่นไม่สามารถจดจำได้ทั้งหมด แต่ก็พอรู้ว่าพระสงฆ์เทศนาธรรมเรื่องใด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจและสมาธิของผู้ฟังแต่ละคน การแสดงผลธรรมให้ผู้ว่ระยะวัยในล้านนาจึงมีความเชื่อส่งผลวัฒนธรรมล้านนาเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการส่งเสริมให้ผู้คนเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เข้าใจในหลักธรรม ทาน ศีล ภาวนา มากขึ้น เข้าใจถึงหน้าที่ชาวพุทธ เข้าใจถึงวิธีขัดเกลาจิตใจของตนเอง ให้ใสสะอาดอยู่ตลอดเวลา การแสดงผลธรรมมหาวิปากในล้านนาจึงเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมล้านนาอีกด้วย

คุณค่าด้านสังคม สังคมล้านนาเป็นสังคมที่มคีติความเชื่อสืบมาอย่างช้านานสืบมาจนถึงปัจจุบัน ความเชื่อเรื่องการแสดงผลธรรมมหาวิปากแก่ผู้ว่ระยะวัยนั้นเป็นอีกความเชื่อหนึ่ง ที่มีผลต่อสังคมล้านนาเป็นอย่างมาก เพราะสังคม

ล้านนาเป็นสังคมที่นับถือพระพุทธศาสนามาก่อนอยู่แล้ว บางคนมีความเชื่อเรื่องนี้อยู่แล้วทำให้เชื่อมากยิ่งขึ้น บางคนไม่เคยให้ทาน ไม่เคยรักษาศีล ไม่เคยภาวนา ไม่เคยเข้าวัดฟังธรรม ด้วยการแสดงธรรมจึงส่งผลให้คนเหล่านี้เข้าใจสนใจ ในหลักธรรมเข้าใจคำสอนทางพระพุทธศาสนา จึงเป็นเหตุให้สังคมล้านนาได้เพิ่มกลุ่มคนที่หลงผิดมาก่อนให้เข้าวัดปฏิบัติธรรมมากขึ้น จึงทำให้บุคคลในสังคมมีคุณธรรมจริยธรรม รู้จักความกตัญญูต่อผู้ปวย ซึ่งผู้ปวยอาจจะเป็นผู้เป็นแม่ เป็นผู้มีพระคุณ ดังพระพุทธเจ้าตรัสว่า “ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี” จึงทำสังคมเกิดมีคนดีขึ้น

บทสรุป

ภาวะก่อนตายของผู้ปวยระยะวิกฤต

ผู้ปวยเมื่อใกล้ตายกระแสจิตจะบริสุทธิ์หรือเศร้าหมองก็ตาม แล้วแต่กรรมที่จะส่งผลต่อจากอาภรณ์ที่มีกรรมกรรมนิमित คตินิमितเหล่านั้นมาปรากฏแล้ว อาศัยอาภรณ์ที่มาปรากฏตามอาการนั้นๆ นั่นเอง กระแสจิตจะบริสุทธิ์หรือเศร้าหมองก็ตาม แล้วแต่กรรมที่จะส่งผล และมีอาการเป็นไปคล้ายกับนอนไปในภพชาติที่จะพึงเกิดขึ้นแล้วแต่ภพชาติที่จะได้ไปเกิดนั้นๆ ย่อมเกิดขึ้นเรื่อยๆ เป็นส่วนมาก อุปมาเหมือนกระแสจิตของผู้ที่กำลังผูกพันอยู่กับการเล่นหรือกำลังดูมหรสพ เช่น กำลังเล่นไพ่ เล่นหมากรุก หรือกำลังฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์เหล่านี้ ด้วยจิตใจอันจดจ่ออยู่กับภาพหรือเสียงที่ปรากฏอยู่เฉพาะหน้า หาได้คิดนึกไปในเรื่องราวอย่างอื่นไม่ แม้ว่าจะมีคนมาพูดจาไต่ถาม หรือใช้สอยบ้างก็ไม่ได้สนใจ สักแต่พูดไป ทำไปอย่างนั้นเอง ส่วนจิตใจหาได้เลิกละติดตามอาภรณ์ที่ตนสนใจต่อไป ไม่คงจดจ่ออยู่กับภาพที่ดูหรือเสียงที่กำลังฟังเท่านั้น

กระแสจิตของผู้ใกล้จะตาย แม้ว่าร่างกายจะทรมาณด้วยอาการเจ็บปวด หรือมีผู้มาพูดจาแนะนำอาภรณ์ที่ดีให้ประการใดก็ตาม กระแสจิตของผู้นั้นก็ยังคงยึดอยู่ในนิมิตอาภรณ์ที่ปรากฏอยู่เป็นระยะๆ สืบต่อกันเรื่อยไป เป็นส่วนมาก แต่มีใช้เป็นไปทั่วไปเสมอ กล่าวคือ ถ้าผู้ตายด้วยอาการเจ็บป่วยมาเป็นเวลานานๆ หลายนานาทีหลายชั่วโมง หลายวัน หรือเป็นเดือน เป็นต้น กระแสจิตย่อมเกิดขึ้นเรื่อยๆ ด้วยความเศร้าหมองหรือบริสุทธิ์ แต่จะเปลี่ยนกระแสจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องใส หรือที่ผ่องใสให้เศร้าหมองก็ขึ้นอยู่กับผู้แนะนำ ซึ่งก็มีโอกาสเปลี่ยนได้หากรู้วามิ 3 อย่างใดอย่างหนึ่งมาปรากฏแก่ผู้ที่จะตาย คือ ถ้าต้องการให้ผ่องใสก็ให้ญาติมิตรรับให้ผู้ตายทำบุญให้มากอาจมีสิทธิต่ออายุหรือทำจิตให้ผ่องใสได้ เมื่อตายไปก็จะได้ไปสู่สุคติ ถ้าต้องการให้ผู้ตายเศร้าหมองก็ให้ญาติมิตรพูดคุยเรื่องการทำบาปอกุศล หรือ ทะเลาะวิวาทแย่งสมบัติกันให้ผู้ตายได้เห็นได้ยิน ผู้ตายก็จะไปสู่อบายทุกคติ นี้เรียกว่ามรณาสันนวิถีธรรมตา

ส่วนผู้ตายโดยกะทันหันอาการเป็นไปต่างๆ ของกระแสจิตดังกล่าวนี้ไม่มี เช่น ประสบอุบัติเหตุกะทันหันตายทันที การถูกยิงตายโดยไม่รู้ตัว นิมิตอาจยังไม่ชัดเจน กระแสจิตจึงยังไม่เศร้าหมองหรือผ่องใส ตายไปอาจเป็นสัมภเวสีหรือบุญบาปส่งผลอีกครั้งนี้กรณีพิเศษ จิตจิตซึ่งเป็นจิตดวงสุดท้ายแห่งปัจจุบันภพ ย่อมเกิดขึ้นแก่บุคคลที่มีชีวิตในระยะใกล้ที่สุดในสุดท้ายแห่งวิจิตร หรือในเมื่อภวังคจิตสิ้นสุดลง แล้วก็ดับไปด้วยอำนาจการทำหน้าที่ย้ายจากภพเก่า หมายความว่า ปัจจาสันนมรณวิจิตรนี้ จะเกิดกับบุคคลผู้ตายในระยะใกล้ที่สุดซึ่งญาติมิตรไม่สามารถจะแนะนำอาภรณ์ที่ดีหรือไม่ดีให้ได้แล้ว (ในภาคปฏิบัติ หมายถึง ดวงตายครอบงำดวงธรรมประจำกายเดิมดับสนิททำให้หัวต่อกายทิพย์กับกายมนุษย์หรือที่นักปฏิบัติทั่วไปเรียกว่า เส้นใยชีวิต สีขาวบางๆ ได้หลุดออกจากกายเดิมแล้ว) มีใช้ผู้ที่จะตายในอีก 1-2 นาที เป็นต้นไปซึ่งเป็นมรณาสันนบุคคลคือบุคคลที่ใกล้จะตายตามปกติ ในการแสดงมรณาสันนวิธิตามบาลีนึ่งหมายเอา ปัจจาสันนมรณวิจิตร มิได้มุ่งหมายเอามรณาสันนวิถีธรรมตาที่เกิดกับบุคคลที่ใกล้จะตายภายใน 1-2 นาที เป็นต้นไป มรณาสันนวิถีธรรมตาได้แสดงแล้วในการปรากฏแห่งนิมิตทั้ง 3 เมื่อใกล้จะตาย ซึ่งญาติมิตรอาจแนะนำอาภรณ์ที่ดีให้แก่ผู้ตายได้

การแสดงธรรมพื้นเมืองแก่ผู้ป่วยระยะวิกฤติในล้านนา

สังคมล้านนามีวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงามแก่หมู่คณะ ประกอบไปด้วย ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ประเพณี จารีต กฎหมาย เป็นเอกลักษณ์ร่วมที่เป็นแบบแผนในสังคม โดยสัมผัสได้จาก วิถีชีวิต พฤติกรรม บุคลิกภาพ และถูกเก็บสะสม พัฒนา และถ่ายทอดสู่ชนรุ่นหลังล้านนา เป็นขอบเขตทางวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย หมายรวมถึงจังหวัด เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน รวมถึง ตาก และ อุตรดิตถ์บางส่วน ล้านนาเป็นชื่อต้นของอาณาจักรที่สถาปนา โดย พญามังรายมหาราช ในปี พ.ศ. 1839 ที่จริงแล้วขอบเขตอาณาจักรล้านนา ไม่ได้อยู่แค่ในประเทศไทยในปัจจุบัน ในอดีตก่อนมีแผนที่ประเทศไทย ล้านนาเคยมีดินแดนกว้างขวางเข้าไปในบางส่วนของพื้นที่รัฐฉานที่อยู่ในประเทศพม่าปัจจุบัน ส่วนหนึ่งของญวนนาได้ประเทศจีน แถบสิบสองปันนา และส่วนหนึ่งของประเทศลาวตอนเหนือในปัจจุบันวัฒนธรรมล้านนา หมายถึง วัฒนธรรมที่มีแบบแผนที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่เคยเป็นดินแดน อาณาจักรล้านนาในอดีต ปรากฏให้เห็นใน วัฒนธรรมการดำรงชีวิต ภูมิปัญญาความรู้ด้านต่างๆ ทั้งความเชื่อในเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมล้านนา และในสังคมล้านนามีหนึ่งคือความเชื่อเรื่องการแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยระยะวิกฤติในล้านนา

การแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยระยะวิกฤติในล้านนาเป็นความเชื่อเป็นพิธีกรรมที่ชาวล้านนาสืบกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ โดยมีรูปแบบ เริ่มตั้งแต่ การไหว้พระ การสมาทานศีล และการแสดงธรรมแก่ผู้ป่วย โดยการแสดงธรรมนั้นจะอาราธนาพระสงฆ์มาแสดงธรรมเป็นทำนองแบบล้านนา หรือเรียกว่าทำนองธรรมวัตร ธรรมที่พระสงฆ์ใช้แสดงนั้นเป็นธรรมที่เขียนในใบลานที่นักปราชญ์ผู้รู้ได้รจนาแต่งขึ้น เรียกว่าธรรมมหาวิบาก ซึ่งเนื้อธรรมมหาวิบานั้นได้กล่าวถึง เรื่องการให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา

ความเชื่อในเรื่องการแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยในล้านนานั้นเป็นความเชื่อที่ฝังมา โดยเชื่อกันว่า การที่ผู้ป่วยได้ฟังธรรมจิตใจของผู้ป่วยอาจดีขึ้น หากผู้ป่วยตายลงเชื่อว่าผู้ป่วยจะไปเกิดที่สุคติภูมิ หรือผู้ป่วยได้ฟังธรรมแล้วอาการผู้ป่วยดีขึ้น ผู้ป่วยก็จะเชื่อเรื่องบุญบาปมากขึ้นเข้าวัดให้ทานรักษาศีลภาวนา ส่วนญาติผู้ป่วยที่ได้ฟังธรรมแล้วผู้ป่วยตายลงญาติผู้ป่วยก็เชื่อว่าผู้ป่วยได้ฟังธรรมผู้ป่วยก็ไปสู่สุคติภพแล้ว ทางญาติผู้ป่วยก็เกิดความสุขใจขึ้น การแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยนั้นยังคงสืบมาจนถึงปัจจุบัน

คุณค่าการแสดงธรรมพื้นเมืองแก่ผู้ป่วยระยะวิกฤติในล้านนา

การแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยในล้านนา เป็นคติความเชื่อที่สืบกันมาช้านาน โดยมีความเชื่อที่ส่งผลหลายด้าน (1) ด้านจิตใจ (2) ด้านวัฒนธรรม (3) ด้านสังคม จากการวิจัยสรุปว่า คุณค่าด้านจิตใจนั้นผู้ป่วยผู้ได้ฟังธรรมบางคนอาการดีขึ้นบางคนตาย บางรายที่ตายนั้นเชื่อกันว่าผู้ที่ตายไปแล้วถ้าได้ฟังธรรมอันสงฆ์แห่งการฟังธรรมจะนำไปเกิดบนสวรรค์ชั้นฟ้า จะไปเกิดในสุคติภพ ส่วนบางรายที่อาการป่วยดีขึ้นนั้น ด้านจิตใจก็จะเป็นที่จิตใจอันเป็นกุศลกว่าเดิม จากก่อนป่วยอาจจะทำบาปอกุศลไว้มาก ก็กลับตัวกลับใจหันหน้าเข้าวัด ให้ทาน รักษาศีล ภาวนามากขึ้น ส่วนจิตใจของญาติผู้ป่วยหากผู้ป่วยตายทางญาติพี่น้องก็สบายใจว่าผู้ตายไปสู่สุคติด้วยอันสงฆ์การได้ฟังธรรมก่อนตาย ส่วนญาติของผู้ป่วยที่อาการดีขึ้น ก็เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนามากขึ้น คุณค่าด้านวัฒนธรรมการแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยในล้านนา ส่งผลต่อทางด้านวัฒนธรรมจารีต เพราะการแสดงธรรมการนำเอาคำสอนพระพุทธศาสนา มาแผ่แพร่ ผู้คนเกิดความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นกว่าเดิม จากบางคนไม่เคยสร้างกุศลกรรมหันมาสร้างกุศลกรรม ด้านสังคม การแสดงธรรมพื้นเมืองแก่ผู้ป่วยนั้นทำให้คนมีความกตัญญูคุณ ต่อพ่อแม่และผู้มีพระคุณ และทำให้คนมีคุณธรรมจริยธรรม สังคมมีความสงบขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวិเคราะห์การแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยระยะวิกฤต ผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะการแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยในล้านนา ถือว่าเป็นแค่ส่วนของท้องถิ่น ผู้วิจัยมาพิจารณาแล้วว่าการศึกษาวิเคราะห์การแสดงธรรมนั้นควรศึกษาเพิ่มเติม ในส่วนการแสดงธรรมแบบปาฐกถาให้ผู้ป่วย หรือการให้ธรรมะแก่ผู้ป่วยในการใช้สื่อธรรมะให้ผู้ป่วยได้ฟังได้เห็น เพื่อเป็นการรักษาจิตใจของผู้ป่วยในแนวแบบอื่นที่แตกต่างจากล้านนา

การศึกษาศิลปะการแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยระยะวิกฤต ทำให้ทราบถึงภาวะก่อนตายของผู้ป่วยการแสดงธรรมพื้นเมืองแก่ผู้ป่วย คุณค่าการแสดงธรรมแก่ผู้ป่วย ด้านจิตใจผู้ป่วย ญาติผู้ป่วย ด้านวัฒนธรรม และด้านสังคม พิธีกรรม ความเชื่ออันเป็นส่วนที่ควรอนุรักษ์ไว้ และทำให้ทราบถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่จะได้นำไปปฏิบัติใช้ในการดำรงชีวิต จนถึงมรรคผลนิพพานต่อไป

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ดังตฤณ. มหาสติปัฏฐานสูตร. (2545). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ฮาวฟาร์.